

שיעורו של מורנו הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל

פרשת אמור – תשס"ב

מידותיו של בורא העולם, הן כמו שכתוב בפסוק שאנחנו אומרים בכל בוקר (דברי הימים א' כט, יא): "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד", ובהמשך: "כי כל בשמים ובארץ", שגם זאת מידה, ו"לך ה' הממלכה" שגם זאת מידה. כל המידות האלה הן כולן מידות של הנהגה. כך כביכול בורא העולם נוהג.

"הגדולה" - זו מידת החסד, כידוע, כמו שכתוב (דברים ג, כד): "אתה תחלוץ להראות את עבדך את גדלך", אומר על זה רש"י: "את גדלך - זו מדת טובך וכן הוא אומר (במדבר יד, יז): ועתה יגדל נא כח ה'".

"הגבורה" - כמשמעו. "התפארת" - גם זה כמשמעו. "והנצח וההוד". איזו מידה זו המידה שנקראת "הוד"? מה הפעולות למעשה שיוצאות מהמידה הזאת?

חז"ל לא מפרשים כך, אבל מה שנראה לכאורה כפי שההבנה הראשונה תופסת: במקום שישנם שני צדדים וצריך הכרעה ביניהם, אפשר לזכות בדין באחד משני אופנים. אדם יכול לזכות בדין על ידי שהוא ינצח את בעל דברו בטענותיו, "כל דאליס גבר" כמו שכתוב ברא"ש שהוא יתגבר בטענות ובראיות וכך הוא זוכה באותו דין תורה. ויש עוד אופן לזכות בדין תורה: כשבעל הדין מודה, אז הדין תורה נגמר. אין כאן יותר שני צדדים.

אבל לא זה הפירוש במידת ההוד של הקב"ה. כל מידה ומידה כמו שהיא מתפרשת, עניינה לא במה שהוא מביא לידי. ההוד לא מביא לידי כך שידוד. כל זה כלול בנצח. הוא מנצח, ואחד מאופני הניצוח זה שמביאים את השני להודות. מידת "וההוד", פירושה שכך הוא נוהג. הוא עצמו מודה. "וההוד" - הוא המודה. איך הדבר הזה מתפרש? איך זה יתכן בכלל? בורא העולם מודה? למה ולמי? איפה ומתי?

"לך ה' ההוד". הוד מלשון הודאה.

אנחנו רגילים שהוד זה סוג מסוים של יופי, גם זה לא מובן. אנחנו לא יודעים מה ההנהגה למעשה מהמידה הזאת.

על משה רבינו כתוב שבזמן שהוא ירד מהר סיני, "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" (שמות לד, כט). אותם קרני אור, כמו שכתוב בחז"ל, נקראים "קרני הוד". הגמרא בפסחים (ב ע"א) דנה לפרש את הפסוק (בראשית א, ה): "ויקרא אלוקים לאור יום", אלמא: אור יממא הוא. אם האור הוא יום, אז מדוע כתוב במשנה: "אור לארבעה עשר", והכוונה להיפך.

"אלא הכי קאמר: קרייה רחמנא לנהורא: ופקדיה אמצותא דיממא". דהיינו, "ויקרא אלוקים לאור יום", זו קריאה של ציווי. הוא קרא לו וציוה עליו עשה כך ועשה כך. זו לא קריאת שם, אלא קריאה של נתינת תפקיד.

אומר רש"י: "קריה רחמנא לנהורא כו' - האי ויקרא - לאו קריאת שם הוא, דתימא שקרא את שם האור יום, אלא קרא לבריאה המאירה, שברא מהוד מעטה לבושו".

זה יוצא קצת מהפסוק (תהלים קד, א-ב): "הוד והדר לבשת. עוטה אור כשלמה". זאת אומרת שזה הוא ה"לבשת", והמלבוש הזה הוא זה שהביא אור. עכ"פ ההוד הוא הארה.

קרני ההוד של משה רבינו גם הן הארה.

מכיון שמפורש בדברי חז"ל שעצם השם "הוד" עניינו הוא "הודאה", "הוד והדר לפניו" (תהלים צו, ו), אז כנראה שעיקר הפירוש ב"הוד" שמביאים פה, אותם "קרני הוד" של משה רבינו, ו"הוד מעטה לבושו", עיקר הדבר הוא לא ביופי, אלא בבקיעה. העובדה שגם החלק החיצון, המַעֲטָה, גם הוא אינו חוצץ בעד האור הבוקע.

"הודאה" עניינה תמיד כפיפת קומה, כהודאה ב"מודים", "'השתחוה לה' בהדרת קודש" (תהלים כט, ב).

ככפיפת קומה זה דבר שתמיד מצטרף להוד. כל מי שמאיר עליו משהו מאותו ההוד הוא חייב להודות, וכל הודאה היא ביטול של הצד שלי, דוגמת הודאת בעל דין, אני מודה כדבריך ואני מבטל את הצד שלי. אז הוד עניינו שהוא גורם למי שההוד חל עליו, להודות ולבטל את עצמו. הוא מתבטל כלפי אותו דבר. הגוף, או הלבוש, הם כולם דברים שעניינם לַעֲטוֹת. מַעֲטָה. עניינם לכסות ולהסתיר, ולא לתת לאור לבקוע.

כשהקרניים הם קרני הוד, גם הגוף מתכופף, המעטה מתכופף והאור בוקע. כלומר, שעיקר עניינו של ההוד הוא בזה שכל מי שעומד כנגדו - מודה ומבטל את עצמו, ולא עוצר בעד אותם קרני הוד להתגלות. כשבורא העולם ברא את הבריאה המאירה "מהוד מעטה לבושו", אז הבריאה המאירה הזאת היא בריאה שבוקעת את כל המכסים. ההארה הזאת בוקעת כל מַעֲטָה, ומגיעה עד הנה.

נמצא שכשאנחנו מדברים על הארה מצד המידה הזאת של "הוד", אנחנו מדברים על הארה שמתגברת וגורמת לצד שמתנגד לה, הצד שמסתיר וחוצץ בעדה - שגם הוא יתכופף ויודה.

נמצא שסוף עניינו של "הוד" הוא תמיד "הודאה".

בורא העולם כשהוא מנהיג את הבריאה בכל המידות, הוא מתנהג בהן. הוא מתנהג במידת "גדולה" והוא מתנהג במידת "נצח" וכדומה.

מה ההנהגה שיוצאת מתוך מידת "הוד"?

בוודאי שה"הוד" הוא לא יופי. ה"הוד" הוא ענין מסוים שבוקע ויוצא ומבטל וגורם להודות לכל מה שמנסה להסתיר אותו.

איך הדבר הזה שייך במידותיו של בורא העולם? ומה הביטוי לזה?

בפרשת בהעלותך (במדבר ט, ה-ז): "ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחודש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל. ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא. ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל". זאת היתה הטענה שלהם.

השאלה "למה נגרע?" היא שאלה לא מובנת. הרי התשובה כתובה בצידה, משום שהם היו טמאים לנפש אדם. טמא לנפש לא יכול להקריב פסח, ואתם טמאים, ולכן תגרעו.

אבל הם בכל זאת תבעו "למה נגרע", ומשה רבינו אמר (שם ח): "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם", ואז נתגלתה פרשת חדשה של "פסח שני".

הדבר הזה תמוה. מה הפירוש "למה נגרע", ולמה זה נגמר דווקא בעניין הפסח. באותה מידה יבואו אנשים ויאמרו: לא שמענו תקיעת שופר מסיבה מסוימת, אז יתנו להם תקיעת שופר בחודש חשוון. כך יהיה גם ביום כיפור למי שלא יכל לצום במועדו, יתנו לו לצום בתאריך אחר.

מה זה?

הטענה עצמה לא מובנת. ודאי מי שחסר לו אחד מתנאי הקיום, בין אם זה באשמתו ובין אם לא באשמתו, הוא לא יכול לקיים. זה דין בכל דיני התורה. איזו מין טענה זו? איזה פתחון פה זה? אלו הם דיני הפסח וכך הדין.

הם טענו שהם במצב כזה ואינם יכולים להקריב, ובמצב הזה "למה נגרע". צריך להבין, בוודאי שהטענה הזאת מיוחדת רק לפסח. פסח הוא ההולדת של כלל ישראל, ויציאת מצרים היתה מתוך הפסח. ההולדת של כלל ישראל היתה מתוך הקרבת קרבן פסח, זאת אומרת שקרבן פסח הוא יסוד היסודות, לכן זו מצות עשה שיש בה כרת.

כלל ישראל עומד על שני שורשים. אנחנו עומדים ובנויים על שני יסודות: הברית עם האבות ויציאת מצרים. הברית עם האבות זו מצות ברית המילה, וזו מצות עשה אחת שיש בה כרת. ויציאת מצרים זה קרבן פסח, וזו מצות עשה שניה שיש בה כרת. ועל זה כלל ישראל עומד. אלה הם שני העמודים שכל עצמנו נשענים עליהם.

מצות עשה זו מצוה שהיא תוספת מעלה. עניינה של מצות עשה הוא לבנות, כדרך רמ"ח איברים. לא תעשה מקלקל ופוגם, הורס ומחריב. כמו שכתוב ברמב"ן, זאת ההגדרה של עשה ולא תעשה. איך אפשר שאי קיום עשה יביא כרת. כרת זה קלקול, וכאן זה רק היעדר מעלה.

מצות עשה שיש בה כרת זה בשתי המצוות הללו שהן יוצאות מהכלל. בכרת אני נכרת ממצבי הקודם, אם לא הוספתי מעלה על ידי המצוות האלה. זה דבר שצריך ביאור. וזה קיים רק בפסח ומילה.

פסח ומילה הן שתי מצוות שאם אנחנו לא מקיימים אותן אנחנו מנתקים את עצמנו לגמרי מהמקור.

בכל מקום בכרת כתוב: "ונכרתה מעמיה" (ויקרא כג, כט), "ונכרתה הנפש ההיא מישראל" (שמות יב, טו) "ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל" (במדבר יט, כ). זה נקרא כרת, שהאדם הזה נכרת משורשו ומעיקר מציאותו.

בלי שתי המצוות האלה, האדם לא מצטרף - ונכרת. על ידי שתי המצוות האלה האדם שם את עצמו בתוך מה שנקרא "כנסת ישראל".

נמצא שמצות פסח היא לא מצוה בעלמא בין יתר המצוות, אלא זו מצוה שהיא עצם ההולדת של כלל ישראל. זו מצוה שמצרפת כל אחד ואחד מכלל ישראל ליציאת מצרים.

אז כשבאים בטענת "למה נגרע", אין הכוונה שלא מאפשרים לי לקיים מצוה. בוודאי שאין מקום לטענה "איך זה ייתכן". אלא הטענה היא דבר שהוא תולדת זה שמצות הפסח היא עיקר הבניין של כלל ישראל. זאת המצוה שעניינה יציאת מצרים. במצוה הזאת מונחת יציאת מצרים ובוודאי שבלי זה אין לנו שום דבר. כאן יש מקום לטענה: "למה נגרע".

"למה נגרע" פירושו: מוציאים אותנו מכלל ישראל, וזה בוודאי לא מגיע לנו. הרי אנחנו צריכים להיות כלל ישראל, ואנחנו נגרע, והכוונה כמו כל גרעון, אנחנו נחסר מכלל ישראל.

על זה באה התשובה: "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ומפורש בדברי חז"ל שהפרשה הזאת הגיעה כתשובה לשאלה שלהם.

יש כאן מצוה בין יתר המצוות. לרוב מוני המצוות זו מצוה שנמנית בין המצוות. לכל מוני המצוות זו מצוה, השאלה אם זו מצוה נפרדת. מה זאת אומרת "מה יצוה ה' לכם". לכם?

פירוש שהתשובה שהשיבו להם נהיתה תורה בכלל ישראל. מה שמתבאר פה זהו עומק ההנהגה של המידה שנקראת "הוד". כשבאים אל בורא העולם בתביעה אמיתית, כשמישהו תובע באמת - מידתו של הקב"ה שהוא מודה.

יש כאן תביעה מעומק ליבו ומעצם ישותו, וכשיש תביעה כזאת הקב"ה מודה. כאן נמצאת המידה שבורא העולם מודה למי שמבקש באמת.

על חנה, אם שמואל, כתוב בגמרא (מסכת ברכות לא ע"ב): "יְתִדֹר נדר ותאמר ה' צבא-ות" (שמואל א' א, יא), "אמר רבי אלעזר: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא צבא-ות עד שבאתה חנה וקראתו צבא-ות".

אחרי שחנה קראה לו בשם הזה, הוא נהיה שם משמותיו יתברך וזה אחד משבעה שמות שאינם נמחקים.

"אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד?". ובהמשך: "ואמר רבי אלעזר: חנה הטיחה דברים כלפי מעלה, שנאמר: ותתפלל על ה' - מלמד, שהטיחה דברים כלפי מעלה". כאילו לקחה את דבריה - וזרקה עליו.

הדברים האלה לא היו תפילה באופן הפשוט של תפילה, דברי תחנונים. היא "הטיחה דברים כלפי מעלה".

"ואמר רבי אלעזר: אליהו הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר: ואתה קִסַּבְתָּ את לבס אחורנית". גם אליהו הנביא הטיח דברים כלפי מעלה. שם, באותו מעמד בהר הכרמל, כשאמר אליהו (מלכים א' יח, לו-לז): "היום יִנָּדַע כי אתה אלוקים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה. ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלוקים ואתה קִסַּבְתָּ את לבס אחורנית". כך הוא אומר לקב"ה.

אנחנו צריכים לנסות להבין, מה פירוש המושג "להטיח דברים כלפי מעלה". הפירוש הוא כפשוטו. "להטיח דברים כלפי מעלה" פירושו לבוא בתביעה. תביעת אמת. תביעה נקיה. תביעה שכולה "איך זה יתכן".

נוסח של תפילה לא אומרים בצורה כזאת.

כשאברהם אבינו עומד לפני בורא העולם ואומר (בראשית יח, כה): "חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט". אם אנחנו הינו מתפללים כך, ודאי שעל פי דין היו משתקים אותנו. חלילה לנו להתפלל בצורה כזאת. זה לא נוסח של תפילה. לא כך מתפללים. עומדים לפני הקב"ה ואומרים לו "חלילה לך"?

יש מאות ואולי אלפי דוגמאות כאלה.

דוד המלך עומד לפני הקב"ה ואומר לו ב"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" (תהלים ל, י): "מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך". "מה בצע" הכוונה: 'כדאי לך לעשות את זה?'

"מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו" (בראשית לז, כו), אלה דברים שנשמעים. 'זה לא כדאי'. 'תחשבו ותראו'.

"מה בצע בדמי ברדתי אל שחת", זה מה שאני אומר לבורא העולם?

"אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן". מה? - "מה בצע בדמי ברדתי אל שחת". 'מה יהיה לך מזה?' 'בשביל מה אתה עושה את זה?'

כל הדברים האלה שייכים לפרשת אחרת. זאת לא פרשת תפילה.

"חלילה לך מעשות כדבר הזה" זאת לא תפילה אלא תביעה.

כתוב כאן שכביכול בורא העולם כמו שהוא שומע לתפילה, כך הוא מודה לתביעה.

אליהו הנביא הטיח דברים כלפי מעלה ואמר לבורא העולם: אתה אשם. "ואתה הִסַּבְתָּ את לבס אחורנית", ולכן אתה צריך לתקן את זה.

"אמר רבי שמואל בר רבי יצחק: מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו לאליהו? דכתיב (מיכה ד ו): ואשר הִרְעֵיתִי". (ברכות שם).

זאת אומרת שמידתו של בורא העולם שהוא מודה לתביעה. כמוכן, התביעה צריכה להיות תביעת אמת, ובעיקר - תביעה נקיה שבאה מעומק לב טהור וקשור לרצונו של בורא העולם, והתביעה היא כזאת שרצונו **שלו** צריך להתקיים.

ההנהגה בפועל של מידת "הוד" - זה עניינה, שכביכול בורא העולם מודה לתביעת אמת.

הקב"ה הודה לאברהם אבינו באותה טענת "חלילה לך", והקב"ה הודה לאליהו, זאת אומרת שישנה מציאות כזאת של תביעה נקיה. זו לא תביעה שאני תובע לעצמי, אלא זו תביעה שאני תובע את חלקי שמגיע לי בקיום רצונו של בורא העולם. תביעת אמת שהאדם תובע מתוך עצם מציאותו.

מה שאנחנו לומדים, שכאן נפתחת עבודה שלימה חדשה. הדבר הזה קיים מזמן, מששת ימי בראשית.

אנחנו מזכירים תמיד את הכתוב (בראשית ב, ה): "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה".

ומביא רש"י מחז"ל: "כי לא המטיר - ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים".

לא היה אדם שמכיר בטובתם של גשמים, ממילא לא היה מי שיתפלל עליהם, וממילא הקב"ה לא שולח.
לא מגיע שפע מהשמים לארץ בלי תפילה. זה דבר שהוא בעצם מעשה בראשית מלכתחילה. אחד מהמקיימים של הבריאה זה תפילה.
כאן מתגלה דבר חדש לגמרי. זאת לא תפילה. ישנה מציאות כזאת שנקרא תביעה וכביכול בורא העולם מודה.
זאת הנהגה.

נבאר קצת את סדר הדברים. משה רבינו במראה הסנה שואל את בורא העולם:
"ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם" (שמות ג, יג).
כתוב שבורא העולם ענה לו את השם "א-היה אשר א-היה", ובמדרש (שמות רבה ג, ו): "אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה: שמי אתה מבקש לידע? לפי מעשי אני נקרא".

כלומר, השמות כולם הם שמות של גילויי הנהגה. "לפי מעשי אני נקרא".
אם כתוב בגמרא שחנה באה וחדשה שם, פירוש הדבר שעל ידה של חנה נתחדשה הנהגה בהנהגותיו יתברך. זה פירוש המילים.
"לפי מעשי אני נקרא", ועד עכשיו לא היה מעשה כזה. עד עכשיו לא נתגלתה הנהגה כזאת, ממילא עכשיו נתגלה שם כזה.
חנה באותה תפילה שהיא התפללה, היא גילתה שם חדש והנהגה חדשה.
מה שחנה גילתה זה שיש מקום לתבוע את הקב"ה, והתביעה היא תביעה אישית.
אני יכול לתבוע גם עבור עצמי וכשאני תובע עבור עצמי גם אז הקב"ה מודה.
זה שמואל.

שמואל נולד מאותה הודאה שבורא העולם הודה להטחת הדברים שהטיחה בו חנה. ובאמת, כמו שכתוב בחז"ל השם הזה הוא השם של המידה שנקראת "הוד" זהו "ה' צב-אות".

כתוב כאן שישנה הנהגה מיוחדת וגילוי חדש שמעולם לא היה כמותם. נתגלתה פה הנהגה חדשה ונתגלה כאן שם חדש. נתגלה כאן "לפי מעשי אני נקרא" חדש.
זה לא קשה מאברהם אבינו, כי הוא לא ביקש עבור עצמו. שם הנושא היה אחר.
הוא היה זה ש"ויקרא בשם ה'", דהיינו כל קידוש ה' שהיה בעולם נעשה על ידו.
הוא היה זה שקרא בשם ה' אז הדבר הזה היה כבוד שמים נקי.
אבל חנה ביקשה עבור עצמה. "מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד?". כל כך הרבה בריות לאין תכלית יש בעולם, אז רק ממני אתה מגרע?
כאן יש "למה נגרע".

המדובר פה שיש תפילה פרטית על צורך של אדם, בזמן שהצורך הזה הוא כולו לכבוד שמים. זה לא היה צורך שהיא היתה צריכה אישית משהו בשביל עצמה.
מדובר על חנה שהיתה אחת משבע הנביאות שקמו לישראל. אמו של שמואל שהיה שקול כמו משה ואהרן, ואם לא היתה חנה והתפילה הזאת, שמואל לא היה נולד.

מלכות ישראל נקבעה על ידי שמואל.
התפילה הזאת שחנה התפללה היתה השורש שיוצא ממנו כל תקות ישראל.

עכ"פ נתחדשה פה הנהגה חדשה שנתחדש כאן שם שלא היה. "לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא צבא-ות, עד שבאתה חנה".

בתחילת השבוע החמישי לספירה, חל יום פסח שני. כאן, ביום הזה נתגלתה המידה הזאת, החמישית, "וההוד", זהו היום שבו המידה הזאת נתגלתה באופן הגדול ביותר.

להוריד תורה מן השמים על ידי תביעה של בני אדם. התורה הזאת לא היתה ניתנת אילולי לא התביעה הזאת. כביכול בורא העולם הודה להם, וההודאה הזאת היא פרשה שלימה בתורה.

הם חידשו פרשה שלימה בתורה בכח התביעה שהם תבעו: "למה נגרע". "למה נגרע", זה כמו שאמרו שבט מנשה (במדבר לו, ג): "ומגורל נחלתנו יִגְרַע". זאת אומרת, יחסר לי משהו. 'למה אתה מחסר ממני דבר שהוא שלי'. זאת תביעה, והתביעה הזאת הביאה הודאה, וההודאה היא: "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". אותה הודאה שבורא העולם הודה להם, היא הפרשה בתורה. חז"ל עצמם מקשרים את זה. חנה פתחה את הדרך ובהמשך: אף אליהו הטיח דברים כלפי מעלה, והודה לו הקב"ה.

בחז"ל בספר הזהר בפרשת פסח שני (רעיא מהימנא, פרשת בהעלותך דף קנב ע"ב), מפורש שהיום של פסח שני פותח את השער לשבעה ימים.

עד שבעה ימים מיום פסח שני תרעין פתיחין. השערים פתוחים לשבעה ימים. כנראה, צריך לומר שזה כלשון הכתוב (דברים טז, ב-ג): "וזבחת פסח לה' אלוֹקֶיךָ צֶאֱן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם. לֹא תֹאכַל עֲלָיו חֲמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֹוֹנִי".

שבעת ימים שאוכלים מצות, אוכלים את זה "עליו", דהיינו על הפסח. יש על זה אריכות דברים במהר"ל בספר הגבורות. פסח זאת בריאה חדשה. יש כאן הולדת. יש כאן משהו ששייך למעשה בראשית, וזה נפתח לשבעה ימים, כי שבעה ימים זה משך הזמן של בריאה.

כאן כתוב שגם בפסח שני נפתחים השערים לשבעה ימים. השבוע הזה שתחילתו בפסח שני, גם בו יש שערים שנפתחים לשבעה ימים.

לפי ערכנו, מה הם השערים שנפתחו ביום הזה?

אלה הם השערים שבהם בורא העולם מתנהג בהנהגה כזאת שהוא מודה לתביעות אמת. כעת, זה שבוע שבו מתבררת ההנהגה של המידה שבורא העולם מודה לתביעות אמת. תביעות שהן מעומק הלב, שהאדם רואה את עצמו כאילו הקיום עצמו נחסר ממנו אם אין לו את הדבר הזה.

כל מי שבא בתביעה כזאת - כאן נפתחים השערים, ובורא העולם מודה לתביעות אמת כאלה.

זה מה שנתגלה ביום הראשון של פסח שני. אותו היום שבו המידה הזאת מתחילה להתגלות, וזהו היום שבו בורא העולם הודה לבני אדם שכל מה שהם באו בתביעה: למה לקחת מאיתנו את האפשרות להקריב קרבן פסח. "למה נגרע".

תמיד כשמדברים על גילויים נפלאים של תורה שבעל פה, חוזרים לענין רבי עקיבא ותלמידיו. הדברים האלה היו סמוך לאחרי החורבן. כמה עשרות שנים לאחר חורבן בית שני. כלל ישראל נשאר בלי שום דבר. נשארנו מנוערים וריקים מכל. כמו הפיוט הידוע "זכור ברית" לערב ראש השנה: "העיר הקודש והמחוזות היו לחרפה ולביזות, וכל מחמדיה טבועות וגנוזות ואין לנו שיור רק התורה הזאת".

היה דור שעבר מאגרא רמה, מבית מקדש - שאז עוד היתה שארית של מלכות, לבירא עמיקתא של הריגות נוראות, כמו שכתוב בגמרא בגיטין דברים נוראים ומבהילים. זה מה שקרה בחורבן בית שני. כלל ישראל נחרב לגמרי. היה גם בית מדרש נפלא וגדול של רבי עקיבא. כ"ד אלף תלמידים מקבלי תורה מפיו של רבי עקיבא.

בבית המדרש הזה הושיבו את משה רבינו בסוף שמונה עשרה שורות. כמו שכתוב בגמרא (מנחות כט ע"ב): "בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות.

אמר לפניו: רבש"ע, הראהו לי, אמר לו: חזור לאחורך. הלך וישב בסוף שמונה עשרה שורות [ורבי עקיבא לימד את תלמידיו כתרי אותיות] ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני, נתיישרה דעתו. חזר ובא לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי? [בורא העולם לא ביטל את הקושיה אלא] אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו. [משה רבינו רצה לראות מה מגיע לאדם בדרגה כזאת של תורה]. אמר לו: חזור לאחורך. חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין. אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזו שכרה? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני."

הקושיה היא קושיה חזקה. "שתוק" זה לא תירוצ, אלא שאין אפשרות להלביש במילים תירוצ על קושיה נוראה כזאת.

כך גם על השאלה הקודמת שהיא באותה רמה: "רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי?", וגם שם התשובה היא: "שתוק, כך עלה במחשבה לפני". אני לא יכול להסביר לך למה.

זאת אומרת שבכל המערכת הגלויה הנתפסת, הקושיה היא קושיה עצומה: למה הקב"ה נתן את התורה על ידי משה רבינו ולא על ידי רבי עקיבא?

הקושיה קיימת בכל האורך, עד: "שתוק, כך עלה במחשבה לפני". שם נמצא תירוצ על השאלה הזאת, אבל לתירוצ הזה אף אחד לא יכול להגיע. גם לא משה רבינו.

"שתוק" אמרו למשה רבינו, לא לנו.

זאת התורה שלמדו בבית המדרש הזה, והתורה הזאת היא תורתו של רבי עקיבא, שמעוררת קושיה. זאת תורה שהיא כנתינתה, עד שמכח זה שאל משה רבינו: "רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי?"

כל זה נחרב. לדעת הרבה ראשונים שכך משמע מדבריהם שכל זה היה בשנה אחת. כולם מתו מפסח ועד עצרת אחד, לא בכמה שנים. כל בית המדרש הזה התבטל, "והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם וכו', והם הם העמידו תורה אותה שעה" (יבמות סב ע"ב).

מדובר פה על כנגד עשרים וארבעה אלף תלמידים ששומעים תורה כזאת שמעוררת את משה רבינו לשאול: "רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי?". תורה כזאת יוצאת מפיו של משהו שצריך היה לקבל תורה במקומי.

כל זה נחרב.

את זה ראה רבי עקיבא. הוא עבר את זה והלך לרבותינו שבדרום ומצא חמשה תלמידים חדשים, "והם הם העמידו תורה אותה שעה".

קודם או אח"כ היה כרך גדול ושמו היה ביתר, "והיו בה אלפים ורבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש" (רמב"ם הלכות תעניות פ"ה ה"ג).

"דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת" (במדבר כד, יז). זה מה שעתיד לעשות המלך המשיח.

רבי עקיבא קרא את המקרא הזה על אותו אדם.

שנתיים וחצי מלך אותו אדם, ורבי עקיבא היה נושא כליו, משום שהוא פסק להלכה שהאדם הזה בו נתקיים "דרך כוכב מיעקב". כך סבר רבי עקיבא ורוב חכמי דורו.

וגם זה נחרב. נהרג הוא ונשפך דם עד שהדם זרם מכרך גדול שנקרא ביתר ועד לים התיכון. אנחנו לא יודעים בדיוק איפה זה, אבל אם זה בערך באותו מקום, אנחנו יכולים להבין את סדר הגודל של שפיכת הדם שהיתה שם. דם הגיע עד לים הגדול.

רבי עקיבא ורוב חכמי דורו דימו שהנה כאן "דרך כוכב מיעקב". לא מסופר על סיפורי הבל דוגמת היום, אלא על רבי עקיבא ורוב חכמי דורו, והם הכריעו. וגם זה נחרב ונהרס.

ואז, רבי עקיבא וחמשת תלמידיו "הם הם העמידו תורה אותה שעה".

אותם חמשה תלמידים זה סתם משנה, סתם תוספתא, סתם ספרא, וסתם ספרי. "סתם מתניתין רבי מאיר, סתם תוספתא רבי נחמיה, סתם ספרא רבי יהודה,

סתם ספרי רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא" (סנהדרין פו ע"א).

רבי עקיבא העמיד את השורש לתורה שבעל פה כשהחורבנות היו מעבר לכל תפיסה. חוץ מחורבן הבית שהיה נורא ואיום, עם שחיתות והריגות מבהילים. הכל נחרב ונהרס.

אז התחילה להתגלות תורה מתלמידי רבי עקיבא. אז התחילה פרשה חדשה של גילוי של תורה שלא היה כמותו.

כך כתוב במדרש רבה ותנחומא בפרשת חקת (יט, ו): "ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון" (זכריה יד, ו) וכו', אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם. אעשה אין כתיב כאן אלא עשיתם, שכבר עשיתי לרבי עקיבא וחביריו. דברים שלא נגלו למשה - נגלו לרבי עקיבא וחביריו".

רבי עקיבא וחבריו זו אותה קבוצה שקמה והעמידה תורה באותה שעה אחרי החורבן הנורא. קרב הבית, חרבה ביתר ונחרב בית המדרש הגדול של רבי עקיבא, עם עשרים וארבעה אלף תלמידים.

אלה, אותו קומץ קטן, העמידו תורה באופן כזה שנתגלו להם דברי תורה שלא נתגלו מעולם. "דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו".

ידוע שכאשר מדברים על רבי עקיבא וחבריו מדברים על אותם רבותינו שבדרום. איך הדבר הזה קורה? רבי עקיבא, איש אחד, שהיה עם הארץ עד גיל ארבעים. הוא פשוט כמעט ולא ידע לקרוא. והכל על גבו של רבי עקיבא. כל החורבנות כולם, וכל מה שהוא בונה - נחרב, וכל התורה כולה שנשארה לדורות היא אליבא דרבי עקיבא.

רבי עקיבא היה ילוד אשה, והיה עם הארץ גמור עד גיל ארבעים. הילד הקטן שלו השיג אותו. כמו שכתוב בחז"ל הוא הלך ללמוד יחד עם הילד הקטן שלו.

באיזה כח עושים דבר כזה? רבי עקיבא, חבריו ותלמידיו שגילו ופתחו דברים בדור כזה שהוא חורבן אחרי חורבן, שלא ניתן להעלות על הדעת. כל מה שאנחנו מכירים היום זה אפס קצה של מה שקרה שם.

מנין הכח?

אז כמובן, אין אפשרות להעלות על הדעת שדברים כאלה נעשים בכח. זה לא בכוחות אנוש. היתה כאן צעקה של "למה נגרע".

עונש ועוד עונש, "וכל מחמדיה טבועות וגנוזות" - זאת הגלות והחורבן, את בית המקדש לקחו, את ארץ ישראל לקחו ואת המלכות לקחו, אבל נשאר הדבר שהוא העיקר: "ואין לנו שיור רק התורה הזאת". התורה הזאת שנשתיירה לנו - אותה לא לקחו מאיתנו. לא היתה מעולם גזירת גלות לקחת מאיתנו את התורה, לא היתה מעולם גזירת סילוק תורה מישראל, גם לא יתכן. "אין לנו שיור רק התורה הזאת" ובתורה הכל נמצא. והתורה נמצאת לגמרי.

כל מה שהיה לנו, כל התפארת שאיבדנו, הכל נתגלה בתורה. הדבר הזה מתאפשר רק מפני שישנם כאלה שצועקים "למה נגרע".

איך אפשר להשיג ולהעלות על הדעת להגיע לרמה כזאת שדברים שלא נתגלו למשה רבינו נתגלו לרבי עקיבא וחבריו. אף אחד לא מעיז אפילו להתפלל על זה. היעלה על הדעת?!

כביכול בורא העולם לקח מאתנו את הכל, והשאיר לנו תורה - אז תשאיר לנו בתורה את הכל. "למה נגרע".

זאת התורה של רבי עקיבא וחבריו.

"ואין לנו שיור רק התורה הזאת", ובתורה הזאת הכל נמצא.

כל זה נתגלה באותו שבוע שהפתיחה שלו היא פסח שני. "ותרעין פתיחין כל שבעת הימים".

שמעתי ממגידי אמת, מאדם ששמע את זה במו אוזניו. הוא התחבא מאחורי דלתו של החפץ חיים. החפץ חיים היה קם בלילה, הרבה לפני עלות השחר, והסדר שלו היה שהוא היה פותח את יומו בתפילה. מדובר בשנותיו האחרונות, זמן קצר לפני שהוא נפטר, ואותו אדם נאמן שסיפר לי, היה אז בחור, והצליח

להסתתר ולהתחבא מאחורי הדלת. החפץ חיים היה בטוח שאף אחד לא נמצא, והוא שמע אותו מתפלל.

התפילה ברובה המכריע היתה הטחת דברים כלפי מעלה. למה?! מה אתה רוצה מכלל ישראל?! הוא אמר את זה באידיש.

כמובן, הוא היה מסיים בבקשת רחמים, אבל הדברים העיקריים היה מה שנקרא תביעה.

כמובן, לשם כך צריך לב טהור לגמרי. זהב טהור בלי שום סיג ושום פגם. לב טהור לגמרי, והבקשה הזאת צריכה להיות נקיה לגמרי.

הוא היה מדבר ומפרט, ואומר עוד ועוד, ריבונו של עולם, למה אתה עושה את זה?!?

כמובן שאלינו זה לא שייך. אנחנו הרי שברי שברים של בני אדם. רסיסים. פירורים עלובים ביותר של צורת אדם. באמת לא נשתייר מאיתנו כלום.

השייכות של כל הדברים האלה אלינו היא רק בנקודה אחת קטנה. להבין לפחות את ה"נגרע" שלנו. עד כמה אנחנו פחותים ועלובים.

לבוא בתביעה: ריבונו של עולם עד לאן הבאת את כלל ישראל?

אנחנו אפילו לא מזכירים את כלל ישראל.

אם היה בא לכאן משהו מהדורות הקודמים, בלי ספק שלא היינו נראים בעינינו כבני אדם.

לא נשתייר מאיתנו שריד ופליט. הדבר היחיד שצריך באיזה אופן שהוא לבעור בנו זה: רבונו של עולם, למה עד כדי כך "נגרע".

זה אפשרי, כיון שיש מידה במידותיו של הבורא יתברך שהוא מודה בתביעת אמת.

מה שרציתי זה רק לצרף את הצעקה הזאת לפתיחה של אותו שבוע שבו נפתחים השערים של המידה הזאת שנקראת "הוד".

זה נפתח ב"למה נגרע", ואותו "למה נגרע" אמיתי הביא למתן תורה שלא ניתן על ידי משה רבינו.

משה רבינו הביא תשובה של בורא העולם: "מה יצוה ה' לכם".

בהמשך השבוע, נתגלתה עוד הודאה של בורא העולם בעוד מין "למה נגרע". זה הגילוי הנפלא של מעמקים חדשים של תורה שנתגלו דווקא בזמן של חורבן אחרי חורבן, בזמני החורבנות הנוראים ביותר. אז נתגלו המעמקים של תורה שעליהם נאמר "דברים שלא נתגלו למשה נתגלו לרבי עקיבא וחבריו".

למה נגרע אנחנו ולא ניבנה גם אנחנו מתוך החורבן? למה החורבנות מחריבים אותנו והשאירו בנו עליבות ורפיסות עד שלא נשאר בנו שום דבר?

מכל המעלות של כלל ישראל, גם אם אנחנו מסתכלים על "אין לנו שיור רק התורה הזאת", גם מזה לא נשתייר בידינו מאומה.

אז באמת "למה נגרע".

אין שום ספק שאם תתעורר תביעה כזאת שתהיה בה משהו כחודו של מחט אמיתי, נקי, זה יכול להביא מהפכה אמיתית.

יהי רצון שגם לנו יתגלה וגם בנו יתקיים "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

נכתב על ידי הרב ישראל ברונשטיין שליט"א

שיעורי רבינו הגאון **Shiurim of Hagoan**
רבי משה שפירא זצוק"ל **Rebbi Moshe Shapira zatzal**